

KULTUREN

Kv Paradis 56

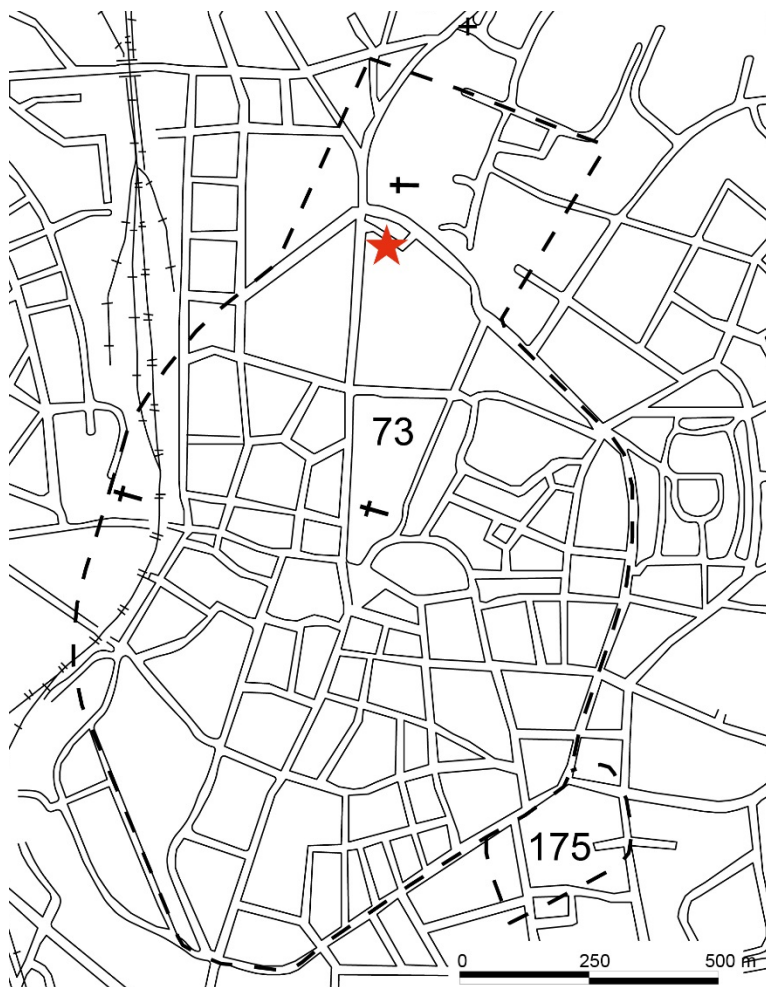
fornlämning nr Lund 73:1,
Lund stad, Lunds kommun, Skåne
Geoteknisk undersökning 2017

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Kv Paradis och Norra Vallgatan	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	7
Genomförande och resultat	7
Kulturlagerstatus.....	10
Förslag på fortsatta åtgärder.....	10
Administrativa och tekniska uppgifter	11
Referenser	12
Bilagor	12
<i>Borrprov 1 (BP1)</i>	<i>13</i>
<i>Borrprov 2 (BP2)</i>	<i>14</i>
<i>Borrprov 3 (BP3)</i>	<i>15</i>

Sammanfattning

- I samband med geoteknisk- samt miljöundersökning inför planerad bebyggelse i kv Paradis 56, Lund, genomfördes en arkeologisk undersökning genom schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (Lst. dnr 431-29112-2016, Kulturens projektnummer 61000-498). Lunds Hantverksförenings Fastighet AB, att: Olof Meiby var beställare av undersökningen. Området är beläget inom Lunds medeltida stads norra område precis innanför vallarna och Norrtull.
- Tre borrhölar undersöktes varav ett borrhål var i befintlig garagebyggnad, ett borrhål i sydvästra hörnet av tomten och ett borrhål sydöst om garagebyggnaden.
- Kulturlagerstatusen uppvisade välbevarade lager. Två av borrhölen uppvisade bevarade kulturlager från en nivå av 0,90 m under dagens marknivå och ner till ett djup av cirka 1,85 m. Ett av borrhölena uppvisade bevarade kulturlager redan från en nivå av 0,50 m.

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämnning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med geoteknisk- samt miljöundersökning inför planerad bebyggelse genomfördes en arkeologisk undersökning genom schaktningsövervakning, enligt Länsstyrelsens beslut (Lst.dnr 431-29112-2016, Kulturens projektnummer 61000-498). Beställare för undersökningen var Lunds Hantverksförenings Fastighet AB. Platsen för undersökningen är belägen i Lunds medeltida stads norra område strax innan för vallarna.

Fornlämningsmiljö

Kv Paradis och Norra Vallgatan

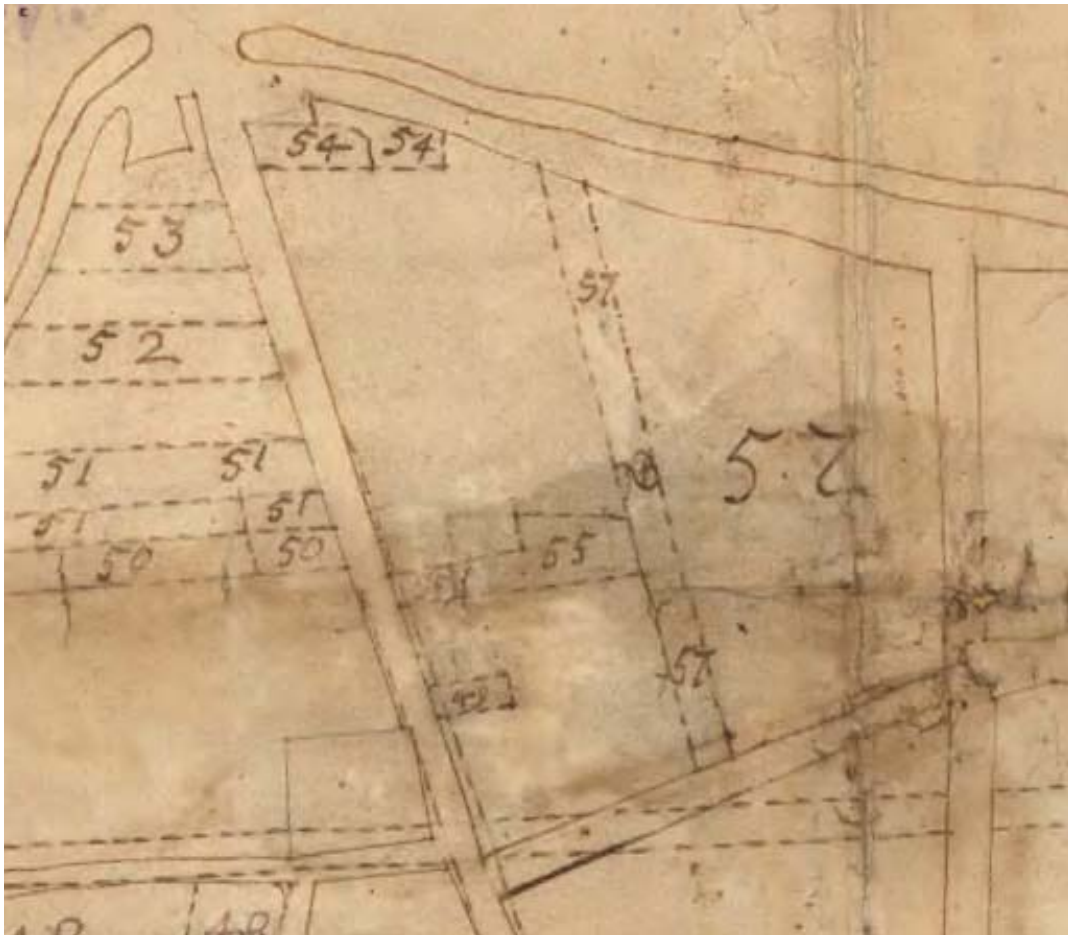
Kv Paradis 51 ligger i gränsområdet mellan det historiska stadsområdet och Lunds historiska omland. Stadsområdet avgränsades under medeltiden med en vallanläggning med vallgrav, med ett äldsta skriftligt belägg från 1300-talet. Befästningen hade kvar en viss juridisk funktion fram till 1800-talet, då den till största del togs bort. Vallen finns delvis bevarad längs en sträcka i stadens stadspark och i det historiska kartmaterialet från

1700-talet återges vallen som en krets kring hela stadsområdet. I vallen fanns fem öppningar för stadsportar samt en större öppning vid S:ta Maria och S:t Peders kloster. Till skillnad från vallen finns idag inga över mark synliga spår av vallgraven och i kartmaterialet omsluter inte vallgraven hela staden under 1700-talet. Istället finns utanför vallen, i området för kv. Paradis, tre rektangulära dammanläggningar om ca 60–70 x 15 m vardera (André & Högstedt s 23, 1990).

Av kvarteren i stadskärnan är Kv Paradis det största. Gatorna som omgärdar kvarteret är alla av medeltida ursprung även om bredden på gatorna säkerligen har utökats. Under 1200-talet lades troligen Bredgatan ut, Norra Vallgatan, som idag delvis har en ändrad sträckning, fortsatte tidigare ända fram till Biskopsgatan och fungerade som gångstråk innanför vallkonstruktionen. År 1915 lades de östra delarna av Norra Vallgatan igen då sjukhusområdet byggdes ut, vilket fick till följd att de sydöstra delarna av gatan införlivades med Kv Paradis. Likaså skedde med delar av tomt 51 i Kv Paradis. Allhelgona Kyrkogata hade förmodligen också en motsvarighet under medeltiden längs med vallgraven. En gata vid namn Lysesträdet delade kvarteret i nordsydlig riktning och lades troligen ut under 1000–1100-talet (figur 2). Även Paradisgatan lades ut vid samma tid, fast något längre norrut än dagens gata.

Endast mindre ytor är arkeologiskt undersökta i kvarteret, men slutsatsen kan ändå dras att flera tomter utmed Bredgatan under 1500-talets senare del, tycks ha varit bebyggda. Vid Kristian V:s återtag från Kristianstad år 1678 brändes stora delar av staden ner, men bara några decennier senare tycks många tomter återigen vara bebyggda. Det var inte de allra fattigaste som ägde tomtmarken, vilket kan förklara det snabba återuppbyggandet (Bevaringskommittén 1983 s 102).

I aktuellt undersökningsområde fanns omkring år 1500 två tomter. Tomt 1:1, uppges ha varit en ödejord/gård tillhörandes Sankt Olofs kyrka fram till år 1534, då den av Allhelgonaklostret såldes till rådmannen Jörgen Pedersen Remsnider och hans hustru Anne Hansdatter. Tomt 1:2 var en gård som tillhörde domkyrkan, och omgärdade Tomt 1:1 i söder och öster. Före år 1547 arrenderades gården av Bent (Aagesen) Stryger. Därefter nämns det som Karine Strygers gård och år 1591 arrenderades gården på "evig tid" av sonen Aage Bentsen och hans hustru Giertrud Haagensdatter. År 1658 ägdes gården av Peder Davidsen som år 1661/62 betalade jordskyld för den avlidne Jep Brocks gård (Andrén 1984 s 67).

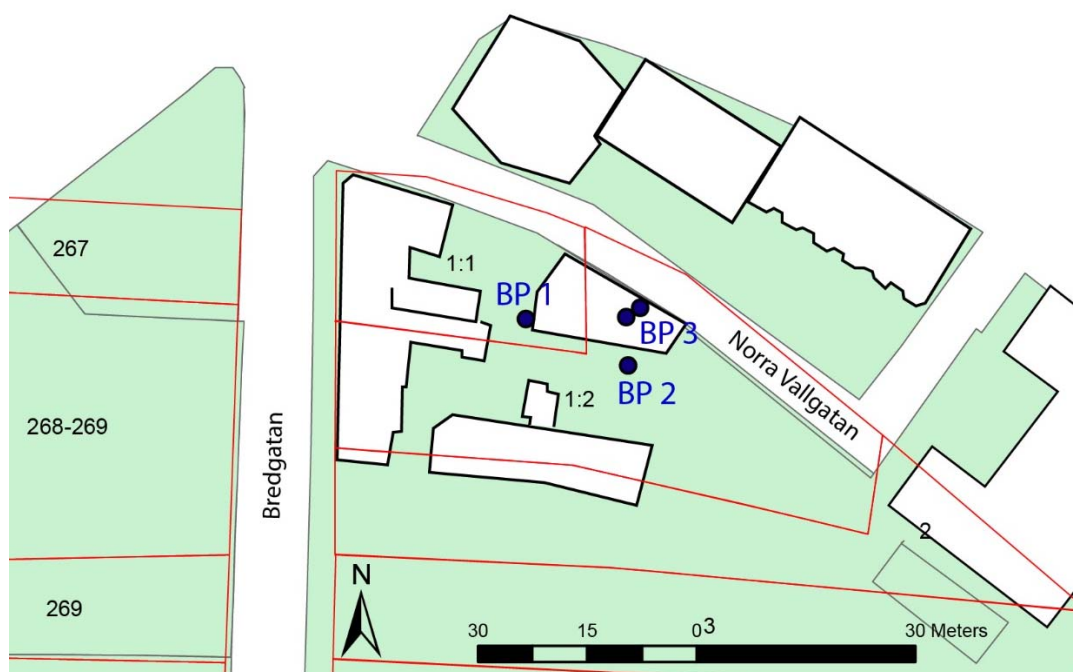
Figur 2. Karta från 1688 över Lund med "Lysesträdet" markerad i kvarterets mitt. I området för undersökningen är två tomter markerade, båda med nummer 54 (André & Högstedt s 21, 1990)

Figur 3. Norra Vallgatan sedd från väster. Fotograf: Ragnar Blomqvist, 19 februari 1939. Kulturens LA-Arkiv D 66:24).

Figur 4. Norra Vallgatan före igenläggning av gatans östra sträckning. Fotografiet taget från öster av Jöns Mårtensson år 1904 (B 3906 Kulturens LA-Arkiv).

Figur 5. Grundkarta över Kv Paradis norra del med aktuellt borrvägsområde markerat med blå punkter. De röda linjerna visar var tomtgränserna gick år 1500 enligt en rekonstruktion av Andrén.

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Norr om tomten gjordes en arkeologisk förundersökning år 1996 i samband med att en VA-ledning lades ned. Vid denna konstaterades det att det fanns ca 1,3 m bevarade kulturlager i området (Karlsson 2007).

På tomten utfördes år 1985 en förundersökning där ingreppet omfattade ca 25 m² och ett djup ned till ca 1 m under markytan. Inga bevarade kulturlager kunde vid detta tillfälle konstateras.

År 2012 genomfördes en schaktningsövervakning i samband med uppförandet av ett förråd i kv Paradis 56. Bara till en mindre del omfattades bevarade kulturlager. Detta visar att det i området finns välbevarade kulturlager med en stor kunskapspotential om en del av staden Lund vars historia idag är dåligt känd (Balic 2012).

I samband med nedläggning av ny fjärrvärme genomfördes en schaktningsövervakning på Norra Vallgatan norr om fastigheten år 2015. Vallgraven dokumenterades samt en möjlig konstruktion till broläggning, alternativt tomtrännor i fyllningen då vallgraven i området troligen genomgått flera omlägningsfaser (Guldåker 2017).

Genomförande och resultat

Tre borrhövar undersöktes varav ett borrhål var i befintlig garagebyggnad, ett borrhövar i sydvästra hörnet av tomten och ett borrhövar sydöster om garagebyggnaden.

Borrhövar 1 uppvisade kulturlager från en nivå av 0,90—1,85 m. Borrhövet är taget i sydvästra delen utanför garagebyggnad.

Kulturlager uppvisades från en nivå av 0,90—1,85 m i Borrhövar 2. Borrhövet togs söder om garagebyggnaden i öster, i en befintlig liten trädgård.

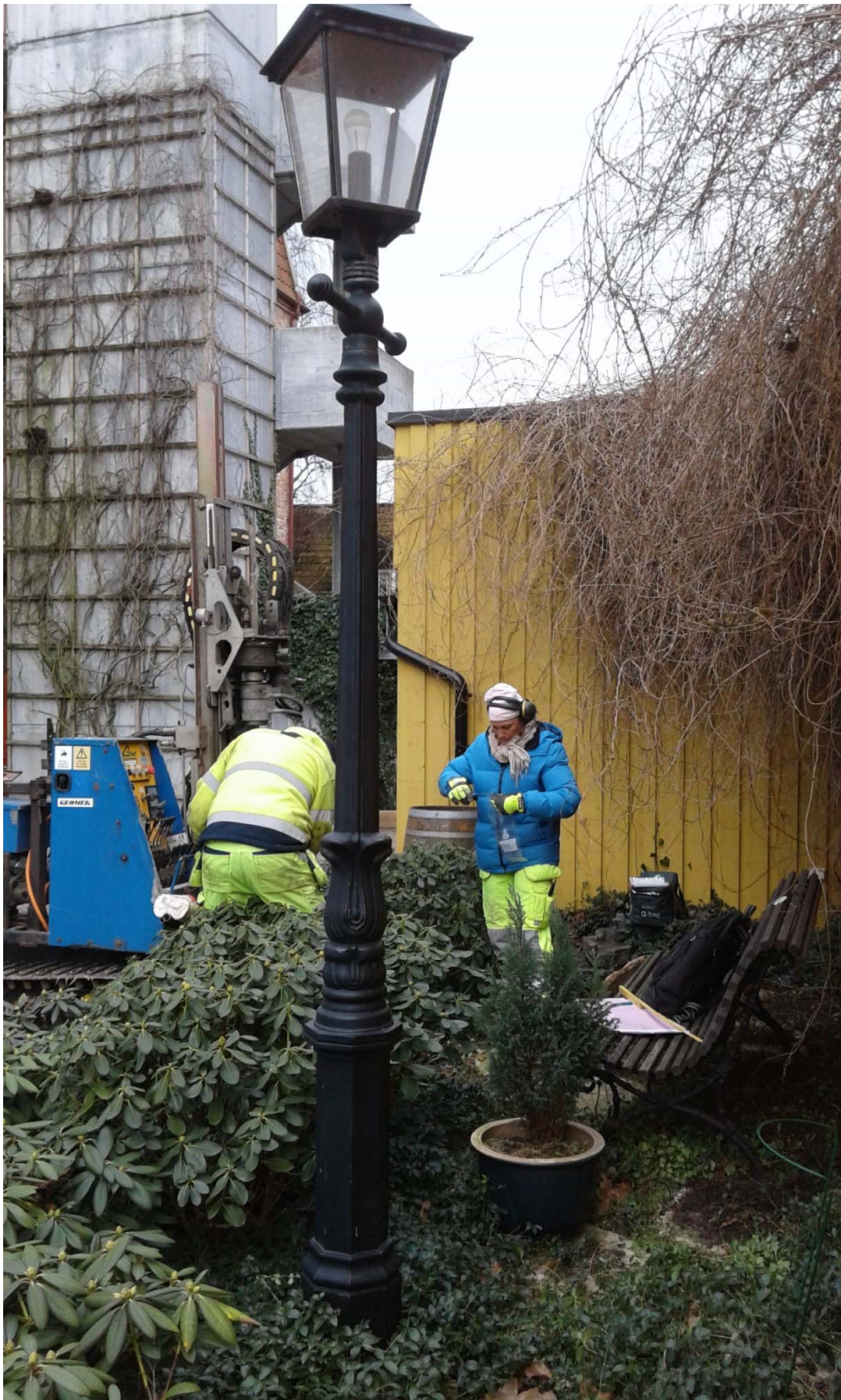
I Borrhövar 3 framkom kulturlager från en nivå av 0,50—1,90 m. Borrhövet togs centralt i garagebyggnaden.

Figur 6. Borrprov 1 bakom lagerhäggen intill garagebyggnadens västra gavel. Fotografiet taget från söder.

Figur 7. Borrpunkt 3 inne i garaget. Fotografiet taget från norr.

Figur 8. Borrpunkt 2 inne i rabatten bakom garaget. Fotografiet taget från öst.

Kulturlagerstatus

Kulturlagerstatusen uppvisade välbevarade lager. Två av borrhproven uppvisade bevarade kulturlager från en nivå av 0,90 m under dagens marknivå och ner till ett djup av cirka 1,85 m. Ett av borrhproverna uppvisade bevarade kulturlager redan från en nivå av 0,50 m.

Förslag på fortsatta åtgärder

Nybyggnationen är i detta skede endast hypotetisk och varken planritningar eller grundkonstruktion finns. Vid en grundläggning på kulturlager bör alla ingrepp minimeras, och för att utreda vilka ingrepp som är möjliga utan att skada fornlämningen, beroende på grundläggningskonstruktion, kan en arkeologisk förundersökning bli aktuell.

För plattkonstruktion rekommenderas mellan 0,10—0,20 m marginal ner till kulturlagren. För BP 1 lägsta schaktdjup 0,70 m, BP 2/0,90 m och BP 3/0,30 m. Förundersökningen skulle vara begränsad och skulle fungera som ett kompletterande underlag för utredning av vilket grundläggningsdjup en nybyggnation och ledningsdragningar kan göras utan att skada fornlämningen.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-29112-2016	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Kulturens projektnummer	61000-498
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Paradis 56
Typ av exploatering	Geoteknisk undersökning		
Uppdragsgivare	Lunds Hantverksförenings Fastighet AB		
Typ av undersökning	Arkeologisk schaktningsövervakning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Aja Guldåker		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2017-03-07—2017-03-08		
Fälttid			
Arkeolog	3 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	Tre borrhål		
Kubik	-		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	3 X 750 SEK= 2 250 SEK		
Rapport	4 X 750 SEK= 3 000 SEK		
Analyser	-		
Övrigt	-		
Summa:	5 250 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	5 250 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	1 A3 ritfilm, skala 1:20, Sektionsritningar		
Foto	6 st digitala bilder		
Analyser	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

- André, A. & Högstedt, C. 1990. *Kartornas Lund. 1580-talet till 1950*. Gamla Lund Förening för bevarande av stadens minnen. Årsskrift 72. Lund.
- Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. I: Medeltidsstaden 56. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Balic, I. 2012. Kv Paradis 56, Lund. Arkeologiska arkivrapporter 2012:18, Kulturen. Lund.
- Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Krafts rote*. Lund.
- Guldåker, A. 2017. Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Kulturmiljörapporter 2017: 4. Kulturen, Lund
- Karlsson, M. 2007. Kv. Paradis 49, Lund. Arkeologisk förundersökning 2007. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 235. Kulturen, Lund.

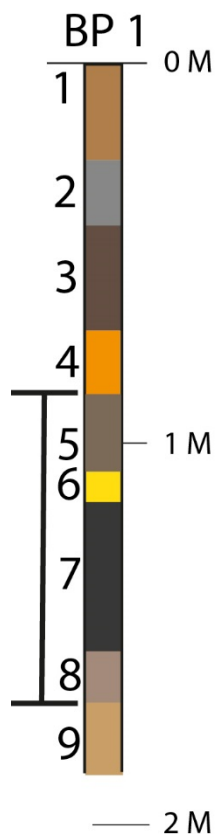
Bilagor

1. Sektioner

Borrprov 1 (BP1)

Borrprov 2 (BP2)

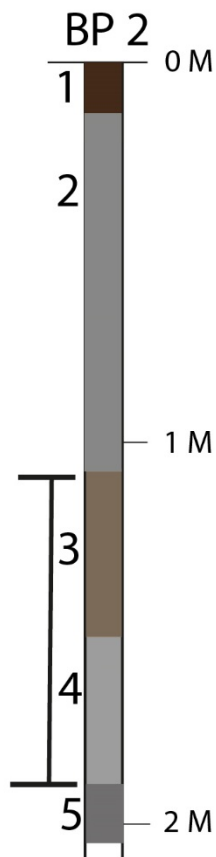
Borrprov 3 (BP3)

Borrprov 1 (BP1)

1. 0-0,25 m . Gatsten och bärlager, grus.
2. 0,25-0,45 m. Tegel, makadam, bärlager
3. 0,45-0,70 m. Brungrå relativt finkornig lera med inslag av träkol. Påförd matjord.
4. 0,70-0,90 m. Gult och rött tegel samt en inblandning av (3). Utjämning ovanpå byggnadsavfall.
5. **0,90-1,10 m.** Gråbrun lera, finkornig och något kompakt samt torr. Markhorisont.
6. **1,10-1,20 m.** Gul lera omblandat med (5), rester av ett golv, Inslag av tegelkross och träkol.
7. **01,20-1,55 m.** Brunsvart lera med inslag av träkol, ingen tegelkross. Kulturlager.
8. **1,55-1,85 m.** Nästan morän, möjligen påverkad av odling.
9. 1,85 m. Morän.

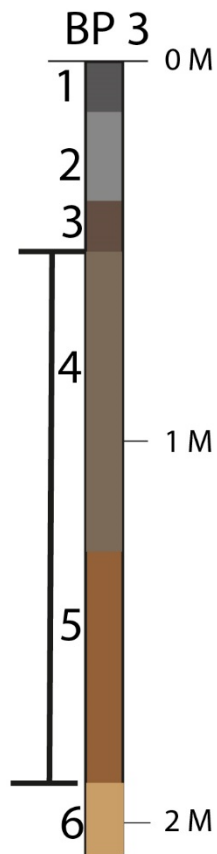
Medeltida kulturlager i fet stil

Borrprov 2 (BP2)

1. 0-0,20 m . Rabattjord.
2. 0,20-0,45 m. Tegel, makadam, bärlager
3. 0,45-0,70 m. Brungrå relativt finkornig lera med inslag av träkol. Påförd matjord.
4. 0,70-0,90 m. Gult och rött tegel samt en inblandning av (3). Utjämning ovanpå byggnadsavfall.
5. **0,90-1,10 m.** Gråbrun lera, finkornig och något kompakt samt torr. Markhorisont.
6. **1,10-1,20 m.** Gul lera omblandat med (5), rester av ett golv, Inslag av tegelkross och träkol.
7. **01,20-1,55 m.** Brunsvart lera med inslag av träkol, ingen tegelkross. Kulturjord.
8. **1,55-1,85 m.** Nästan morän, möjligen påverkad av odling.
9. 1,85 m. Morän.

Medeltida kulturlager i fet stil

Borrprov 3 (BP3)

1. 0 - 0,15 m. Betong
2. 0,15 - 0,35 m. Grus, bärlager
3. 0,35-0,50 m. Brun, fet, lera med inslag av träkolsbitar. Något kompakt och torrt. Äldre matjordslager.
4. **0,50-1,30 m.** Brungrå, fet lera, relativt finkornig med enstaka träkol. Inget tegel. Kulturjord.
5. **1,30 – 1,90 m.** Ljus brun kompakt lera med inslag av humus, träkol. Något mjukare är (4). Kulturjord.
6. 1,90 m. Morän.

Medeltida kulturlager i fet stil

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2017

- 2017:1 Kv. Eskil 19, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:2 Kv. Universitet 1, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014–2015. Mattias Karlsson.
- 2017:3 Kv. Galtén 10, 11 och 12, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:4 Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2017:5 Södra stambanan Lund Högevall - Flackarp AU steg 2, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. 2016. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:6 Västra Odarslöv 8:1-Odarslövs kyrka, fornlämning 25. Odarslövs socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:7 Kv Kulturen 24, Lund. Geoteknisk undersökning 2015. Gertie Ericsson.
- 2017:8 Kv Kulturen 24, Lund. Förundersökningar 2013-2016. Aja Guldåker.
- 2017:9 Stångby kyrkby, fornlämning Stångby 22:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologiska förundersökningar 2002-2003 Gertie Ericsson.
- 2017:10 Kv Universitet 1, Lund. Fornlämning Lund 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:11 Innerstaden 2:1 – Stora Södergatan, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning
- 2017:12 Flackarp 30:1, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:13 Kv Garvaren 7 och 29, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Jan Kockum.
- 2017:14 Kv Tegnér 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2017:15 Kv Bispen 12, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Ivan Balic.
- 2017:16 Kv Sankt Thomas 32, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Ivan Balic.
- 2017:17 Kv Eskil 19, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016–2017. Jan Kockum.
- 2017:18 Kv Brunius 2, Fornlämning 73: 1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:19 Kv Sankt Måns 4, fornlämning nr 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk kontroll/schaktningsövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin och Gertie Ericsson.
- 2017:20 Gamla Staden 8:1 – Slottshagen, fornlämning Helsingborg 42, Helsingborgs stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2012. Gertie Ericsson.
- 2017:21 Stora Råby 33:18- Stora Råby kyrkogård, fornlämning nr 10, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
- 2017:22 Kv Eskil 20, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2017. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:23 Kv Grynmalaren 38, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:24 Håslövs stubbamölla, Södra Håslöv 18:2, Håslövs socken, Vellinge kommun, Skåne. Arbetsbeskrivning 2017. Henrik Borg, Olof Andersson.
- 2017:25 Kv Paradis 56, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Geoteknisk undersökning 2017. Aja Guldåker.